

S7E7. Lene Frøslev: I Nigeria, Kosovo og Gazastriben som krigskorrespondent

Lene: En sovjetisk helikopter summer tæt hen over os. Træfningen er ved at høre op. Vi sidder helt stille og ryger danske cigaretter. Jeg har for længst vænnet mig til trygheden ved at sidde med ryggen til fire mand med skudklare kalasjnikov-maskinpistoler.

Bjørn: Lene, året er 1986, og vi er i Afghanistan. Du er i Afghanistan. Hvordan havner du dér?

Lene: Jeg var udsendt af Berlingske og inviteret af FN til at dække i situationen for afghanske flygtninge i Nordpakistan. Det var jo under den sovjetiske invasion af Afghanistan, og der boede fem millioner flygtninge i den nordlige del af Pakistan. Så fik jeg mulighed for at komme ind og besøge nogle af de mujahediner, som kæmpede imod russerne.

Bjørn: I lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig. I denne 7. Sæson tager jeg fat i nogle af de største danske eventyrere siden 1945. Folk, der har tegnet ruterne selv. Folk, der på hver deres måde har gjort os klogere på verden. Ja, folk, der insisterede på også at få sandheden frem. Og en af dem har jeg i studiet i dag. Velkommen, Lene Frøslev.

Lene: Tak!

Bjørn: Du har som udenrigspolitisk journalist siden midtfirserne rejst til verdens krigs- og konfliktzoner, primært for Berlingske. Undervejs er du blevet skudt på med maskingevær og kanoner af israelsk militær i Gaza og af serbiske snigskytter i Mitrovica i Kosovo. I Afghanistan har du været til landsbybryllup, rapporteret fra en skyttegrav i Deistekhala og rykket frem sammen med børnesoldater mod Taliban. I Nigeria har du stået 'at gun point' over for dollar-sultne politisoldater i mangrovesumpene. Og så har du jo også, ud over alt det, været formand for Kvindelige Eventyreres Klub. Lene, året er 1986, og vi er i Afghanistan. Du er i Afghanistan.

Lene: Det var første gang. Jeg var 35 år på det tidspunkt. Det var første gang, at jeg fik noget erfaring med reportage fra et krigsområde.

Bjørn: Hvad tænkte du om at stå dernede?

Lene: Det var en utrolig interessant tur, selvfølgelig. Og jeg fik lejlighed til at møde nogle af de her landsbybønder, som stod der i plastiksandal og med posebukser og kjoler og nogle gamle geværer og var helt overbeviste om, at de kunne vinde over verdens næststørste supermagt, som havde okkuperet deres land.

Bjørn: Hvilket så også egentlig skete? Eller de i hvert fald fik smidt sovjetterne ud?

Lene: Jeg ved ikke, om de fik det, som sådan. Men på et tidspunkt var Gorbatsjov lige kommet til magten i Moskva, og han besluttede jo faktisk at trække styrkerne tilbage. Det gik jo op for dem, at de kunne ikke vinde det her. Og afghanerne er jo et folkefærd, som er meget stolte - ikke mindst mændene. Og det er faktisk ikke rigtig lykkedes nogen at vinde over den der afghanske stolthed militært. Heller ikke her på det seneste.

Bjørn: Lene, nu mange år senere. Hvad tænker du mest tilbage på, når du tænker Afghanistan '86? At du som sådan nogenlunde ung journalist står der? Formentlig første gang, du er i et konfliktområde, også. Hvad står stærkest?

Lene: Det er selvfølgelig mødet med afghanerne. Men det blev også en begyndelse for mig, fordi det gav et 'kick'. Ligesom vi ved, at også danske soldater, der har været udsendt i et krigsområde har fået et 'kick' af at være der, og de vil gerne tilbage igen. Sådan var det også for mig. Jeg vil gerne tilbage og dække konfliktområder igen og igen. Det er en fascinerende oplevelse. Man får af adrenalinen op. Og så er det selvfølgelig vigtigt at kunne skrive hjem om de forhold og prøve at formidle en sandhed i disse tider med 'fake news' og sådan noget.

Bjørn: Er det noget, der går op for dig, da du er i Afghanistan i '86, eller er det noget du finder ud af senere? Det her med at også at kunne formidle det. Komme hjem og fortælle og nuancere en debat osv. Er det noget, der er vigtigt for dig på det tidspunkt, eller er det noget, der bliver vigtigere for dig?

Lene: Det var også vigtigt på det tidspunkt, for jeg var jo en erfaren journalist allerede, selvom jeg ikke havde været i krigsområder før. Men jeg har også beskæftiget mig med udenrigspolitik og dansk politik i mange år, og jeg er meget internationalt interesseret i international politik. Så det var det, der startede det hele, kan man sige. Men jeg fandt jo ud af, at det med, når man er eventyrlysten, som jeg er, når man er parat til at flytte grænser, og når man finder ud af, at man er villig til at tage en vis form for risiko, så føler man sig måske draget til at fortsætte med at dække konflikter. Man bliver ligesom en del af en international journaliststab. Min tidligere fotograf, som jeg ofte rejste med, han kaldte det for bondetoget. Vi var sådan en gruppe af internationale journalister, som mødte hinanden på mærkelige steder i verden og sagde "Hov, var det ikke dig, jeg mødte sidst, vi var i 'checkpoint' i Kosovo? Jo jo, hej hej!"

Bjørn: Hvordan var det så at komme hjem fra Afghanistan?

Lene: Jamen, det var lidt mærkeligt, fordi livet gik jo videre i Danmark. Og det var som om, at folk gik på indkøb og gik på udsalg og senere på året bagte julesmåkager og den slags. Og der kunne man godt syntes, når man kommer hjem fra sådan et område, at "Åh, der sker vigtige ting ude i verden."

Bjørn: Og hvad tænker du om det? Skal man passe på med at tænke det? For det er jo også kun godt, at livet går videre. Men der har måske været en indbygget frustration over, at der ikke er opmærksomhed på det sted, hvor du lige kommer hjem fra?

Lene: Ja, det skal man lige lære. Det der med, at livet går videre, og Danmark er et andet sted end der, hvor jeg har været. Og det skal man lære at acceptere, at sådan er det. Og det er måske meget godt lige at tage S-toget fra lufthavnen og hjem, for så får man lige den nye virkelighed ind under huden.

(optagelse fra krigsområde) Shooting had begun when a soldier opened fire on an alleged nail bomber. In all a hundred and eight rounds of live ammunition were fired by the army.

Lene: Ingen er i tvivl om, at der er krig her i den nordirske landsby Crossmaglen. Meterhøje bogstaver 'IRA' hænger i telefonpælene. Den irske trikolorvajer overalt, og hjemmelavede vejskilte, der viser en hætteklædt skudklar terrorist, advarer om, at her er

snigskytter på arbejde. Et par gader fra torvet kan man endnu se skudhuller i muren fra den seneste britiske soldat, der blev skudt her. Mordtrekanten og Banditland bliver området kaldt, og mindst 100 tons våben menes at være gemt af vejen i hemmelige depoter.

Bjørn: Lad os komme til Storbritannien i start 90'erne. I '94, mener jeg, det er, du kommer derover?

Lene: Ja.

Bjørn: Hvad er det for en situation, der er i Nordirland på det tidspunkt?

Lene: Der er den situation, at det er en borgerkrigs-lignende situation. 'The Troubles' bliver de kaldt. Det har foregået i 25 år. Og det er som om, at omverdenen i resten af Europa ikke rigtig lægger mærke til det. Altså de forholder sig ikke rigtig til det. Men der er en sekterisk vold blandt irske republikanere og protestantiske nationalister. Dvs. de protestantiske nationalister mener, at Storbritannien skal blive i Nordirland, mens de irske republikanere mener, at Nordirland - de 6 amter, der er dér - skal tilbage til den irske stat. Det er en konflikt, der egentlig startede i 1922, og den fortsætter. Den fortsatte indtil 1998, og det ulmer sådan set stadigvæk.

Bjørn: Da du er derovre, Lene, hvordan dækker du den? For der kører jo også nogle fredsforhandlinger på det her tidspunkt. Og så springer bomberne, og så bliver de der fredsforhandlinger slået tilbage. Hvordan dækker du den rent praktisk?

Lene: Altså, jeg har mit hjem og mit kontor i London og følger jo med på daglig basis. Og lige pludselig flammer det op. Lige pludselig bliver der myrdet fire mennesker på en uge. Først en gravid irsk kvinde og så en fiskehandler fra den protestantiske side og så igen en irer og så igen en protestant. Og så vælger jeg i samarbejde med redaktionen at rejse derhen og snakke med folk og finde ud af "Hvad er det så? Hvad er det, der sker her, og hvorfor sker det?" Det sidste kan man ikke altid få svar på.

Bjørn: Nej, det lader til, at det bliver sådan en ond spiral, og at mange af de ting, der sker også bliver en gengældelse fra noget, der er sket. Måske også for lang tid siden. Altså at der hele tiden skal gives lidt tilbage.

Lene: Ja, der er meget gengældelse i det. Og det var en situation, hvor i starten af 90'erne var der jo militær i gaderne i Belfast. Der var vejspærringer. Jeg havde, på et af mine første besøg deroppe. En ung fyr, som skulle vise mig rundt i en dødssyg mandag aften. Og han var fuldstændig nervøs. Han var bange for at gå ned ad en forkert gade, fordi der var nogle teenagere, der var blevet skudt på et diskotek, fordi de gik ind på et forkert diskotek ugen før. Og sådan var situationen. Hvis man skulle ind i Marks & Spencer og købe et par nye sko, så skulle man have sin taske gennemført for, om der var bomber. Sådan var situationen dengang i begyndelsen af 90'erne. Så blødte det lidt op på grund af starten på fredsforhandlingerne. Det syntes de grimme mænd på begge sider af konflikten ikke var nogen god ide. De ville ikke aflevere deres våben og den slags. Og de havde gravet sig fuldstændig ned i fundamentale opfattelser af situationen. Og så sprang bomberne igen. Og på et tidspunkt sprang der også en bombe i London, som ødelagde fuldstændig det, der hed Canary Wharf. Det nye beboelseskvarter, der blev lavet i 90'erne.

Bjørn: Lene, fortæl om Crossmaglen, som var en af de historier, du gerne ville fortælle om, da vi sad og planlagde det her afsnit.

Lene: Jeg besøgte flere gange en grænseby, der ligger i Nordirland, lige få kilometer fra grænsen til Irland, som hedder Crossmaglen. Og det er/var i den by at virkelig hardlinere af IRA-folkene holdt til. Det var der, der var våbendepoter, og de britiske soldater, som skulle være der, og som var meget forhadte af irerne, havde forskanset sig inde på torvet med pigtråd og sandsække og hvad ved jeg. Og de gik meget nødigt ud. På et tidspunkt gik de faktisk ikke engang fodpatruljer. Alt blev hentet ind med helikopter, fordi det simpelthen var for farligt at være der. Der tog jeg hen flere gange for ligesom at tage temperaturen på, hvor de hårde mænd befandt sig i forhold til fredsforhandlingerne.

Bjørn: Hvad siger du til, at du kommer?

Lene: De syntes faktisk, det var okay. Altså man bliver ofte, syntes jeg, opfattet som sådan en 'intet-person', når man kommer og repræsenterer pressen. De vil jo gerne have deres synspunkter frem.

Bjørn: Ja, det er klart.

Lene: Så de var sådan set ikke svære at tale med. Det betyder også noget, at jeg var skrivende journalist. Det vil sige, jeg kom bevæbnet med blok og kuglepen. Jeg havde ikke et stort tv-hold med mig.

Bjørn: Havde det skabt barrierer, tror du?

Lene: Ja, det skaber barrierer at komme med tv-kameraer. Det er noget nemmere at komme ind på livet af folk med blok og blyant.

Bjørn: Nu ved jeg, du kommer ud i nogle situationer lidt senere i den samtale, vi skal have i dag, Lene, hvor det også bliver farligt, og du er bange for egentlig at være der, og folk ikke vil have, at du skal være der. Men i det her tilfælde lader det til, at de kan bruge dig. Du kan blive talerør for dem. Hvordan i alverden navigerer du så også i det? Du er der fordi, du gerne vil fortælle ikke kun en god historie. Du var med til at bidrage til vores, der sidder hjemme og lytter med, opfattelse af en konflikt og en situation og netop få sandheden frem. Men jo flere du taler med, jo mere skal du også vurdere, hvad det er, de siger, og validere det.

Lene: Det skal man altid. Man skal i hvert fald altid høre begge sider, så jeg taler selvfølgelig også med de britiske soldater. Det er en lidt anden ting, men man risikerer jo altid at blive brugt. I krigs- og krisesituationer vil alle gerne have deres egen version frem, og man skal hele tiden vægte, hvad man siger, og hvordan man siger ting. Altså, i krigssituationer bliver også sproget til en ting, som man kan blive uvenner over.

Bjørn: Kan du komme med et eksempel på det?

Lene: Ja, på Berlingske valgte vi at bruge bybetegnelsen Londonderry, fordi det er den officielle betegnelse. Men det opfatter irerne som om, at vi har taget side. Fordi på den irske republikanske side hedder det Derry. Nogle gange er det sådan, at hvis man siger 'som', så bliver dem, som syntes, man skal sige 'der' rigtig sure.

Bjørn: Så inden du overhovedet er i gang med at skrive artiklen, vil der være nogen der, der sidder og siger "Hun har taget parti".

Lene: Ja, sådan er det nogle gange. Så bliver man nødt til at vælge.

Bjørn: Du taler med IRA.

Lene: Jeg taler med folk fra IRA, ja.

Bjørn: Hvad siger de om situationen? Hvad vil de opnå, også med de bomber, de sprænger?

Lene: Jamen, de vil opnå at Nordirland - som jo blev delt i 1922, endnu inden den irske stat blev oprettet - de vil opnå, at de seks amter, der er i Nordirland og som tilhører Storbritannien, kommer ind under den irske regering, så det bliver en ø i et land. Men flertallet af dem, der bor i Nordirland, mange af dem, stammer fra Skotland. Og de er loyale over for London og den britiske regering og ønsker, at den britiske regering skal blive, og at Nordirland skal blive i Storbritannien. Og det er jo sådan set en uløselig problematik. For enten så bevarer man grænsen, eller også gør man ikke. Og det har ikke været noget problem indtil Brexit, faktisk. For man åbnede grænsen, da fredsforhandlingerne rent faktisk bar frugt i Nordirland, og den sekteriske vold ophørte i 1998. Så åbnede man også grænsen, så man kunne gå frem og tilbage uden pas osv. Men med Brexit har man jo diskussionen om, hvorvidt grænsen skal lukkes igen.

Bjørn: Så det er blevet aktuelt igen?

Lene: Det hele er blevet aktuelt igen.

(Og herhjemme må regeringen nu se i øjnene, at også danske fly kan komme i kamp over Balkan.)

(Statsminister Poul Nyrup Rasmussen, udenrigsminister Niels Helveg Petersen og forsvarsminister Hans Hækkerup orienterede i eftermiddags Det Udenrigspolitiske Nævn om den dramatiske udvikling i Kosovo-konflikten.)

(Nu er vi ved at være ved slutstregen. Det ser ikke ud til, at serberne er parate til at bøje sig for det internationale samfund. Og det vil altså sige, at så kan det blive nødvendigt at iværksætte luftbombardement.)

Lene: 22. Marts. Vi ser den serbiske stilling på Vojtěch-højdedraget. Vi har lige passeret et egentligt hus i flammer, da salven fra et maskingevær knitrer fremme til højre for os. Ardan, chaufføren, træder på bremsen, mens vi andre rykker ned i sæderne. En kampvogn spærrer vejen rundt om en kurve. Ratata! Ratata! Ardan bakker med 80 kilometer i timen og laver en perfekt u-vending, der kunne gøre sig i enhver actionfilm.

Bjørn: Lene, det er næsten direkte fra Storbritannien, at du kommer til Kosovo. Eller kort tid efter. Der er desværre krig og ballade på Balkan igen, efter at Jugoslavien opløser de voldsomme krige på på Balkan. I særdeleshed i Bosnien. Hvad er det for en situation, der møder dig, da du kommer til (...)? Apropos det med ordene: hvordan vil du bruge dem? Kosovo eller Kosova? Afhængig af hvilken side man nu ser det fra... Du havner nede i, ja, i Kosovo?

Lene: Vi valgte at bruge ordet Kosovo, som er den serbiske betegnelse. Kosova er den albanske betegnelse. Og den blev dækket intensivt af de danske medier, krigen på Balkan.

Bjørn: Er det på grund af flygtningestrømmen, også til Danmark?

Lene: Ikke så meget. Mest fordi, at det jo er den anden eller tredje krig i Europa - rigtige krig i Europa - efter Anden Verdenskrig. Der har været i krig/konflikt i Cypern, og der har været den i Nordirland. Og så var der jo rigtig krig på Balkan med opløsningen af Jugoslavien. Og Kosovo var den sidste del af den jugoslaviske opløsning og den krig, som den serbiske nationalisme, anført af præsident Milosevic, førte imod lokalbefolkningerne. Og i Kosovo er flertallet af befolkningen, og også dengang var, albanere og talte albansk, og mindretallet var serbere.

Bjørn: Og serberne vil tage deres tabte land tilbage. Salget om Solsortesletten osv.

Lene: Præcis, og de, også helt almindelige serbere, som ikke er nationalistisk indstillede, opfatter jo stadigvæk Kosovo som værende en serbisk provins, hvor de har deres rødder fra.

Bjørn: Hvad oplever du, da du kommer derned, Lene?

Lene: Jeg oplever noget voldsomt sekterisk vold. Etniske udrensninger begynder, og albanerne flygter i meget stort tal. Mange af dem er jo bønder, som bor ude på landet, og de flygter på traktorer og ladvogne. Med hele familier og det habengut, de nu kunne pakke sammen. Og jeg oplever, at det serbiske militær gradvist øger hadsituationen i forhold til den albanske befolkning. Vi oplever, at landsbyer bliver sat i brand. Hele landsbyer.

Bjørn: Når du siger, du oplever det: Du kommer simpelthen igennem landsbyer, hvor husene brander?

Lene: Ja.

Bjørn: Og grunden til at jeg spørger så direkte er faktisk fordi du også har egne billeder med, hvor der simpelthen er billeder af brændende huse. Du står sammen med din chauffør og din fikser, en ung kvinde, foran nogle af de her huse, og det hele brænder.

Lene: Ja, det oplever vi. Og så sker der det, at militæret, som er dernede får formentlig ordre fra Beograd i Serbien om, at de der internationale historier skal slutte. Og så bliver vi lige pludselig forhindret i at komme hen og rapportere fra de steder, hvor tingene foregik på den måde. Vi oplever på et tidspunkt, at vi interviewer nogle kvinder og nogle børn, som er blevet en etnisk udrenset fra deres landsbyer. Det vil sige, at de er blevet tvunget ind i serbiske militærbusser og blevet skilt fra deres mænd og deres sønner, som måtte blive tilbage. På det tidspunkt vidste de jo ikke, hvad der var sket med dem.

Bjørn: De kan nok forvente det værste, desværre.

Lene: Det var i hvert fald, hvad de var bange for. På et tidspunkt, mens jeg sidder og interviewer de her kvinder, kommer der seks eller otte serbiske politisoldater, i fuld blå kampuniform med raketstyr på ryggen og skudklare maskinpistoler, og anholder os: mig og fotografen og fikseren og chaufføren. Vi blev beordret til at komme med hen til politistationen i Mitrovica, som var den nærmeste, og afgive forklaring på, hvad i alverden vi lavede dér. Fotografen fik konfiskeret nogle af sine film. Vi havde gemt nogle af dem i bilen, så der stadigvæk var dokumentation for det, vi havde oplevet. Men vi var heldige og fik lov til at gå efter et par timer.

Bjørn: Jeg husker en vild historie fra lige inden, at I ligesom siger "Nu er det nok". I går den her uge, I er der, og tænker "Hvor længe kan vi blive her?" osv. I har jo en, synes jeg, ret vild ting, der sker på det hotel, I bor på. Fortæl om det.

Lene: Ja, der sker det, at NATO har besluttet at intervenere og bombe serberne til at trække sig fra Kosovo. Den politiske situation var, at der var fundet massegrave, og det kunne man simpelt hen ikke have. Så NATO interвенerede, inklusiv Danmark. Og lige før NATO-bomberne kom, kom en af de rigtig grimme paramilitære grupper, som hedder Arkans Folk, ind på Grand Hotel i Pristina, hvor alle journalisterne boede, og meddelte, at hvis der var nogle journalister tilbage om aftenen, ville de få tæsk og det, der var værre. Og nogle blev truet med at blive skudt. Så vi måtte pakke det hele sammen og få hyret en bil. Inden der var gået en time, var vi på vej mod den serbiske grænse og ud af Kosovo. Alle de danske journalister og de øvrige internationale også.

Bjørn: Det er Arkans Tigre, som har hærget hele, primært det nordlige, Bosnien, i midt-halvfemserne og et par år før, og på det her tidspunkt er efterlyst af diverse internationale domstole osv. for de krigsforbrydelser, de stod bag i Bosnien.

Lene: Præcis. Og vi besluttede, at nu måtte vi hellere fortrække. Ud fra den lidt grove betragtning, at en død journalist er en dårlig journalist, for så kunne man ikke rapportere hjem.

Bjørn: Av av av.

Lene: Ja, så det var ud med os og op til Beograd. Der var vi i halvanden dag. Så bliver vi også udvist af Serbien. Det besluttede Milošević-regeringen: at alle NATO-journalister skulle ud. Og så endte vi oppe i Kroatien. Hele luftrummet på det tidspunkt var lukket over den del af Europa. Så vi skulle faktisk til Wien for at kunne komme hjem. Så det er mit livs længste taxatur fra Pristina i Kosovo via Beograd og Kroatien op til Wien.

Bjørn: Men jeg tænker også, at så er der næsten ikke noget håb tilbage. Hvis journalisterne og pressen ikke kan få lov til at være der og forsøge at dække den konflikt og den situation, der er i et land, men bliver truet på deres liv. Du har jo et meget, meget

stærkt citat, hvor du skriver, at der er en CNN-reporter, der får vist en patron og får at vide "På den her står dit navn". Så ved man, at så skal man væk.

Lene: Ja, det gjorde vi allesammen.

Bjørn: Er der så en frustration blandt jer journalister over, at man på den måde bliver tvunget ud? At man ikke kan få lov til at arbejde? Jeg vil ikke kalde det frit, men...

Lene: Man kan næsten aldrig arbejde frit, når det er krigsområder. Men selvfølgelig er der en stor frustration. Vi diskuterede også, om vi skulle blive i Beograd, selv om vi sådan set var blevet smidt ud. Det var der nogle kollegaer, der gjorde. De fik bare ikke lov til at ringe hjem eller rapportere hjem. Og så hjælper det jo ikke noget, at man bliver der.

(The people of Nigeria have made their choice.)

Lene: Vi havde stadig den svuppene fornemmelse af varmt, gråt mangrovemudder mellem træerne, da de seks sværtbevæbnede soldater dukkede op ud af det blå. Der blev affyret skræmmeskud op i luften, og min guide, Saturday, blev beordret ned på maven. Han fik hænderne bundet på ryggen, inden en militærstøvle landede brutalt på hans venstre arm. En spinkel hidsigprop fra den nordlige Hausa-stamme kneb øjnene sammen under baretten, og hans guld tand blinkede i solen, mens han pegede på mig med sit afsikrede automatgevær og skreg "Hvorfor er du her?"

Bjørn: Du ryger til Nigeria i '99. Fortæl, hvad du skal i Nigeria.

Lene: Jeg skal sådan set dække valg. Det var formålet med at tage derned. Det var det første egentlige demokratiske valg i den største stat i Afrika. Og i den forbindelse valgte jeg at tage en afstikker ned til den sydlige del af landet til Port Harcourt. For der var en konflikt imellem de store olieselskaber, primært Shell, og så nogle miljøaktivister. Der var nogle miljøaktivister, der var blevet skudt, faktisk, få måneder før jeg var der. Så jeg tænkte, at der måtte jeg lige ned og finde ud af, hvad der var op og ned. Så jeg snakkede med Shell og fik mulighed for at komme ud på en helikoptertur og se deres raffinaderier, og hvad ved jeg. Og så kontaktede jeg den her miljøorganisation og fik en guide, Saturday, med mig ud i en mangrovesump i en landsby, hvor Shell havde været og var blevet fordrevet fra af oprørsgrupper.

Bjørn: Hvem var de blevet skudt af, de her miljøaktivister?

Lene: De var blevet henrettet af den daværende diktator, for de internationale oliefir-
maer var jo helt afgørende for Nigerias økonomi. Så man kunne ikke have, at oprørere
og aktivister de... Der var eksempler på kidnapninger af oliearbejdere og den slags.

Bjørn: Hvad sagde Shell til det her?

Lene: Shell? Ja, de var jo interesserede i at at opretholde en god figur internationalt. Så
de prøvede at få en dialog med miljøaktivisterne, fordi det står man så alligevel bedst
ved. Men der var en konfliktsituation dér. Så var jeg rundt sammen med Saturday og et
par fiskere og blev sejlet rundt i sådan en udhulet træstamme i den der mangrovesump.

Bjørn: Det er nede i Niger-deltaet.

Lene: Det er simpelthen nede i Niger-deltaet. Så da vi skulle tilbage igen - og efter at
have talt med nogle landsbyboere - dukkede der ud af det blå nogle politisoldater op.
Ja, hvorfor de kom, det ved jeg ikke. Men de havde nok hørt, at der var hvide folk til
stede i området. Og de havde nok også håbet, at de kunne få nogle penge ud af de her
hvide folk. Så de arresterede Saturday og min chauffør, og forlangte at de skulle gå op
ad en mur og sparkede til dem osv. Jeg havde jo ikke andet valg end at gå hen til dem
og sige "Hallo! Hvad sker der lige her? Jeg skal bruge min guide og min chauffør, for jeg
skal tilbage til Port Harcourt, og det skal gå hurtigt." Den hoppede de ikke rigtig på.

Bjørn: Ja, det lyder næsten for let.

Lene: "Hvad siger du?" sagde de så. "Du er ved at dække valg. Sikke noget pjat. Du
har ikke noget at gøre her. Det kan du gøre oppe i Abuja eller i Lagos. Jeg siger "Ja,
men jeg har alle papirerne i orden. Jeg har tilladelse til at komme overalt i landet. Og se
her: fra ministeriet og det hele." Og så fandt jeg på at sige til dem, at alle ved, at jeg er
her. Det ved Informationsministeriet, det ved min redaktion, det ved den danske ambas-
sador. Og nu har I bare at frigive min chauffør og min guide, for jeg skal nå et fly, og jeg
har en middag i aften hos den danske ambassadør i Abuja. Og hvis jeg ikke dukker op
til den, så bliver himmel og jord sat i bevægelse. Nå, der var jeg godt nok heldig, at det

ikke var børnesoldater, der var påvirket af narkotika. For ham lederen, som stod der med sine pilotsolbriller og sin maskinpistol, kunne godt se, at han havde en dårlig sag. Så det holdt de lige en konference om, og så besluttede de at lade os gå. Der var jeg godt nok heldig.

Bjørn: Hold nu op.

Lene: Klokken var 8.26, da linje 14 sprang i luften godt 200 meter fra vores hjem. Bra- get drønedede hult, og vinduerne klirrede i hele huset. Vi kiggede på hinanden og spurgte "Hørte du det?" Som om det modsatte var muligt. Så nikkede vi og ventede på lyden af de mange ambulancer og sirener. De kom tre minutter senere. Vi kunne se dem drøne rundt om hjørnet mod benzintanken nede ved vejkrydset. Millioner af små stykker vin- duesglas, afrevne menneskedele og personlige ejendele lå spredt over et stort område. De uheldigste otte, der stod nærmest, døde med bombemanden. Flere end 60 blev så- ret.

Bjørn: Lene, fra Nigeria skal videre til til Mellemøsten. Du dækker Gaza over mange år og mange omgange. Fortæl om din din første tur til Gaza.

Lene: Altså, jeg blev jo korrespondent i Mellemøsten for Berlingske i nullet fra 2002 til 2006. Da vi kom derned, mig og min mand, troede vi egentlig, at vi skulle dække fred. For der var fredsforhandlinger i gang, og man snakkede om tostatsløsning og køreplan for fred og alt muligt andet. Vores kolleger som vi, som vi mødte, kiggede på os og sag- de "I bliver godt nok klogere". Og det gjorde vi så. For der kom ikke nogen fred. Og der den såkaldte 'Intifada' var i gang: Den palæstinensiske opstand, som startede i år 2000. På det tidspunkt var der busbomber og cafébomber i Jerusalem og i Tel Aviv i Israel, og der var gengældelsesangreb over Vestbredden og Gaza fra israelsk militær. Så det var den situation, vi var i.

Bjørn: Og og hvordan dækker man så det bedst? I forhold til en så kompliceret situation med så mange implicerede, der har kørt over så mange år, og så mange folk, man bur- de tale med?

Lene: Man kan ikke dække det hele. Og det var en stor frustration, faktisk. For jeg var jo Mellemøsten-korrespondent, og på det tidspunkt - vi er altså i begyndelsen af 00'erne

-lå jeg i fast rutefart imellem bomber i Irak og bomber i Gaza. For jeg skulle dække begge dele. Og så må man jo tage nogle klare valg. Så der var jo masser af situationer, man slet ikke kunne nå at få skrevet hjem om. Og det var meget frustrerende, faktisk. Men der en del israelske invasioner i Gaza. Faktisk lavede de nogle invasioner hver andet/tredje år eller sådan noget. Jeg var dernede i 2004. Det var ikke første gang, jeg var der. Men i 2004 var der en meget stor invasion.

Bjørn: Er det den, de kalder operation "Angerens dage"?

Lene: Det var det nemlig. Formålet var at gøre det af med de militante grupper, primært Hamas, som jo er en meget fundamentalistisk islam-gruppering. Så der blev bombet rigtig meget i Gaza, og jeg tog derned for at se, hvad der var op og ned af det, man ellers havde set i fjernsynet. Og passer det, at hele bydele var blevet jævnet med jorden? Og hvis det gør, hvad siger folk så? Så jeg tog derned og og mødte også en middelklassefamilie i en bydel, der hedder Jabalia, som ret beset er en flygtningelejr, uden at være en teltlejr, men med rigtige huse. Og de var frygtelig bange. Frygtelig bange.

Bjørn: Det er familien Al Akra.

Lene: Det var det.

Bjørn: Hvem er de?

Lene: Det var sådan en middelklassefamilie: skolelærere og NGO-folk. De havde en søn, der var på besøg, som egentlig læste i Paris, men som nu var blevet fanget i denne her invasion. De sad og krøb sammen i et rum bagerst i deres lejlighed. For i den stue, der vendte ud mod gaden, var der blevet skudt ind ad vinduerne af israelske kampvogne, som holdt ovre på den anden side af gaden, og som var kørt væk et par timer, før jeg kom. Så de var rigtig, rigtig bange.

(The truth is that Israel wants peace. The truth is that I want peace. The truth is that in the Middle East at all times, but especially during these turbulent days, peace must be anchored in security. The truth is we cannot achieve peace through (...))

Bjørn: Hvad er det for en historie du kommer til at fortælle om dem, når du møder dem, Lene? Hvordan gør du det?

Lene: Vi går faktisk en tur rundt i de smalle gyder. Og der ser jeg, hvordan de har sat sandsæksafspærringer op på alle gadehjørner. Og de har spændt sådan nogle lagener af bomuldsstof ud i en 2-3 meters højde, så de israelske fly og droner - som jo allerede på det tidspunkt blev opereret, førerløse droner - ikke kunne se, hvad der skete nedeunder. Vi kom på et tidspunkt ud på en sådan stor plads, hvor der ikke var de her bomuldsbaldakiner over, og der var hele husrækker blevet fjernet fra jordens overflade. Og et af familiens medlemmer fortalte mig der om, at her boede hendes onkler og bedsteforældre. De havde har også haft hus her. Lige pludselig kom de og sagde, at nu skulle de gå ud, og så blev det hele sprunget i luften med møbler og det hele.

Bjørn: Hvad fortæller familien om mange af de her unge mænd, der griber til våben, som du også ser i gadebilledet, og som du også har billeder af her på bordet?

Lene: De sympatiserer ikke med de militante, siger de. Men der er alligevel en eller anden form for sympati og forståelse for, at man forsøger at forsvare sig over for det, de opfatter som overgreb fra israelernes side, og de her bombardementer. Israelerne siger, at de kun bomber steder, hvor Hamas holder til. Og palæstinenserne, jeg taler med, siger, at det passer ikke. Så står man dér, og man kan kun rapportere hjem, hvad der bliver sagt fra begge sider. Men der er, og der var på det tidspunkt, rigtig mange unge militante i Gaza. Og det var der, for man skal forstå, at Gaza er en lille stribe land lidt større end Langeland. Der bor næsten to millioner mennesker. Det er rigtig mange. Og man kan ikke komme derfra. De palæstinensere, der bor i Gaza, har ikke lov til at komme igennem det checkpoint, der fører ind til Israel. Der er et andet checkpoint, der fører ind til Egypten, og det er lukket. Man må ikke komme mere end nogle få 100 meter ud fra kysten, for så ligger der israelske flådefartøjer, og luftrummet er lukket. De har ingen muligheder for at komme ud. Derfor er der meget stor fattigdom. Og der er en stor vrede. Og den vrede giver så udtryk i militante ungdomsgrupper. De sender raketter ind over Israel, så bliver de bombarderet af Israel, og så sender de nogle flere raketter ind over Israel, og så bliver de bombarderet igen. De unge mennesker kan ikke få arbejde, og det giver en vis form for 'street credit', at man er med i sådan en militant gruppe,

Bjørn: Så er det måske det eneste man har at gribe fat i, ikke?

Lene: Det er i hvert fald det, som mange af dem gjorde dengang, og som de sådan set gør i dag. Altså det jeg oplevede dengang, oplever man jævnligt i Gaza.

Bjørn: Lene, jeg genlæst en meget stærk historie, du har med i den bog, der hedder "Langt ude i verden - På rejse med kvindelige eventyrere". Det første kapitel er din historie fra Gaza. Den er meget kort fortalt, men utroligt rørende og meget, meget stærk. Den siger meget mere end mange ord, den beskrivelse, du har med din chauffør, Mounir, hvor I tager ud på et marked. Jeg ved ikke engang, om de er gamle, men mange af de kvinder, der kommer på markedet står og sælger deres bryllupssmykker og -juveler. Simpelthen fordi, at så har de penge nok til mad til familien til de næste par uger. Det er simpelthen det sidste stærke, smukke symbol på kærlighed og håb for fremtiden, de sælger for at kunne få mad. Det er jo en desperat situation, de er i.

Lene: Det er det fuldstændigt. De var i desperate situationer. Man skal lige huske, når man er ude som korrespondent i krigsområder og i konfliktområder: Uanset hvor slemt det står til, uanset hvor håbløst det hele er, så går livet videre. Der er altid nogle drenge, der har lyst til at spille fodbold, uanset hvad. Her i Jabalia legede de palæstinensere mod israelere.

Bjørn: Var der så overhovedet nogen, der havde lyst til at være Israel på den fodboldbane? Formentlig ikke.

Lene: Jeg tror de trak lod. Og der er altid nogen, der skal giftes der. Selvom det ser fuldstændig håbløst ud, og der falder bomber, så er der planlagt bryllupper på de store hoteller ud til Middelhavet. Og de bliver holdt. Og der bliver skudt op i luften med kalasjnikover af bar glæde. Og der er store skrud. Og der er altid nogle børn, der skal have navn. Og det skal man også huske at fortælle hjem: at det ikke kun er håbløshed det hele.

Bjørn: Lene, du besøger Hamas. Eller du taler i hvert fald med en talsmand for Hamas. Fortæl om den situation.

Lene: Jeg besøgte flere Hamas-folk. Blandt andet var vi en gruppe danske journalister, som besøgte en leder af Hamas i hans hjem. Og vi spurgte ham, om han var bange for

at blive dræbt af israelerne. Israelerne gjorde jo det, at de havde målrettede drab mod Hamas-lederne. De sendte simpelthen missiler ned på en bil, når de kørte i den. Ham, vi besøgte, Abu Shanab, sagde "Næ, det var han ikke, for israelerne ved præcis, hvor jeg er henne, og de kan komme hvert øjeblik, det skulle være." Vi sad jo der i hans stue og tænkte "Vi håber ikke, de kommer lige nu i hvert fald." Det gjorde de så ikke, mens vi sad der. Men de kom to måneder senere. Der blev han dræbt i en bil.

Bjørn: Lene, jeg ved, at du og din chauffør, Mounir, som du var meget sammen med - hvor I også har været på det her marked og set de her kvinder sælge deres smykker - I er udsat for en noget voldsomt ting. Er det ved et checkpoint, eller hvad? Det må du fortælle.

Lene: Det var i forbindelse med en af disse invasioner, hvor jeg skulle derned. Der er kun ét checkpoint imellem Israel og Gaza, og det hedder Erez. Det er israelske soldater, der bestemmer, hvem der kan komme ud og ind, og man skal have tilladelse. Det havde vi så fået, og Mounir ventede mig på den anden side af checkpointet. Vi havde også fået tilladelse til at køre ind til Gaza by. På et tidspunkt... Vi kunne ikke køre af hovedvejen. Den var blevet spærret af israelerne. Så vi skulle igennem noget, de kaldte for 'den humanitære vej', som var sådan en sandbunke. Der blev vi beordret til at holde stille for en israelsk kampvognskonvoj på en 3-4 kampvogne, som skulle krydse, der hvor vi skulle køre. Fint nok. Det gjorde vi så. Vi holder stille dér og venter på, at kampvognene forsvinder. Så ser jeg ude til den ene side, at der er en kampvogn, der stopper 50-100 meter fra der, hvor vi holder. Man kan tydeligt se, hvem vi er. Der står 'Press' i forruden, og vi har med gaffatape skrevet 'TV' på bilen, så man kan se, at det er journalister. Pludselig stopper den her kampvogn og peger på os. Jeg tænkte "Det var pokkers. De skulle jo køre." Så lyder der et hult drøn, og så kom der en granat sådan 5-10 meter fra min bildør. Og sandet sprøjtede ind igennem det åbne vindue der. Jeg råber til Mounir, at han skal sætte bilen i bakgear, og det skal sørensuseme gå hurtigt! Så kommer der også en maskinpistolpistolsalve op fra kampvognen.

Bjørn: Og det er rettet mod jer, det her?

Lene: Der var intet andet. De havde jo fjernet alle træer og buske og huse fra det der, så der var kun ét mål, og det var Mounirs gule Mercedes-taxa, som vi sad i. Så det var bare om at komme ud af kugleregnet og få bakket i en vis fart rundt om et hjørne eller

rundt om en sandbunke. Så sad vi der i fem minutters tid og hvilede os og håbede på, at vi snart kunne komme videre. Så fik vi listet frem, og så var kampvognene væk. Jeg blev rigtig, rigtig vred. Jeg blev ikke bange. Jeg kan faktisk ikke huske, jeg har været bange i nogle af de situationer, jeg har været i.

Bjørn: Jeg ville nok have været en naturlig reaktion, tænker jeg.

Lene: Ja, det tror jeg også. Men jeg var jo godt klar over, at de ønskede ikke at slå hverken mig.. Mounir var de nok ligeglade med.. men i hvert fald ikke mig ihjel. For en død vestlig journalist er ikke så smart at kunne fortælle om. Og jeg ved jo godt, at israelske soldater er nogle af de bedst uddannede i verden. De er værnepligtige i tre år, og de lærer at skyde med skarpt og ramme. Så når de ramte fem meter ved siden af bildøren, så var det for at true mig til ikke at køre ind til Gaza by og høre palæstinenserne fortælle deres historie. Så jeg blev rigtig, rigtig vred. Sammen med min udlandsredaktør sendte vi et brev til forsvarsministeriet i Israel og klagede over situationen. Jeg fik også svar tilbage fra ministeriet, at det havde de undersøgt, men det var ikke noget, de kunne bekræfte.

Bjørn: Jeg ved afslutningsvis, at det har været meget vigtigt for dig, at vi får rundet af på en eller anden form for positiv måde. Du har haft de her pointer med, at nu har du været ude at dække konflikt, krig og håbløshed, elendighed. I særdeleshed i Gaza, hvor det lader til, at det bare bliver værre og værre. Men at der faktisk også er nogle positive historier. Livet går videre. Og det var jo sådan, at du faktisk også kom tilbage til Afghanistan mange år efter dit første ophold i '86. Du kommer tilbage efter 9/11. Fortæl hvad du møder for en fin historie i Afghanistan, da du kommer tilbage dertil.

Lene: Jeg kom tilbage til det nordlige Afghanistan. Og jeg kom ind i en by, der hedder Faizabad, som ligger oppe i det nordøstlige hjørne af landet. På det tidspunkt Taliban fjernet fra det område, så vi havde mulighed for at snakke med almindelige mennesker. Den gruppe af journalister, som jeg boede sammen med, vi så lige pludselig en masse kvinder komme gående ned imod den nærmeste landsby. De kom jo flagrende med deres burkaer, hvide og lyseblå og plisserede og ikke plisserede. Vi var en schweizisk kvindelig fotograf for mig. Vi kiggede på hinanden og sagde "Skal vi ikke gå ned og se, hvad der sker?" Og det der skete var, at der var et landsbybryllup. Den festivitas varede over flere dage. Og den dag, vi var der, var der fest for kvinderne i hele området. Så vi

kom ned til et hus, hvor der var op imod 100 kvinder, tror jeg. Måske flere. Og en hel masse mindreårige børn, som så til. Og der blev grinet og snakket og spillet på lokale trommer og danset og udvekslet gaver med bruden. Så til sidst blev vi allesammen inviteret på ris og nyslagtede lam, som vi sad på jorden og spiste. Der gik livet virkelig videre, og det var rigtig interessant at være med til.

Bjørn: Lene, tusind tak for dine historier, og tak fordi du var med.

Lene: Tak.

Bjørn: Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl & Brunse for Vores Tid og Radio LOUD med Bjørn Van Overeem som sikker kaptajn bag lyden. En særlig tak til Dimitrios, TV2 og Danmarks Radio. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.